

N:o 131.

Af herr **C. J. Ödman**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t i syfte att medgifvande icke må utan Riksdagens bifall lämnas om ökning af den malmkvantitet, som Luossavara—Kirunavara aktiebolag kontraktsevenligt äger utfrakta på järnvägen Kiruna—Riksgränsen.

En fråga, som under flera år intagit en framskjuten plats på den politiska dagordningen, är ordnandet af de nordsvenska malmindustriförhållandena. Det är säkerligen onödigt att här rekapitulera frågans olika faser, den har såväl under riksdagarna som däremellan lagt så mycket beslag på den allmänna uppmärksamheten, att de olika omständigheterna säkerligen äro i godt minne hos en hvar.

I stort sedt har den sin ofantligt stora betydelse ur två hufvudsynpunkter. Den ena är, huruvida det är klok statsekonomi att låta en dyrbar råvara, som icke kan ersättas och som utgör den väsentligaste delen af nationens naturliga tillgångar, i stora kvantiteter utföras i oarbetad form i stället för att läggas till grund för förädlingsverksamhet inom det egna landet, hvarigenom inkomsten af denna näring skulle mångdubblas. Det är vidare att klargöra, i huru hög grad den svenska järnmalmsförädlingsindustrien skadas däraf, att dess utländska konkurrenter, just genom den lätta och rikliga tillgången på den svenska råmalmen, blifvit i tillfälle att konkurrera med de svenska järnverken. Då en myckenhet järn införes till och förbrukas i Sverige, hvilket järn är tillverkad i utlandet af svensk malm, finner man, att här ett missförhållande föreligger, som behöfver rättas.

Den andra hufvudsynpunkten, ur hvilken vår malmfråga måste ses, är den inverkan, den haft på våra förhållanden utåt. Det är bekant från

de föregående årens riksdagsförhandlingar, att mäktiga krafter utifrån sökt öfva påverkan på våra statsliga förhandlingar, för att de svenska statsmakterna icke skulle träffa sådana anstalter, hvilka kunde förminska tillgången i utlandet af svensk järnmalm, äfven om det skulle varit för landet gagneligt. I den handelstraktat, som nyligen afslöts med Tyskland, spelade malmfrågan äfvenledes en dominerande roll, som icke obetingadt kan anses vara lyckligt, då Sverige måste binda sina händer i en rent inhemsk angelägenhet.

Jag skall här förnämligast fästa mig vid dessa två ledande synpunkter och i detta sammanhang bortse från andra förhållanden, som egentligen icke kunna förnekas hafva ett afsevärdt sammanhang med malmfrågan, såsom t. ex. den omständigheten, att de lappländska grufvorna ligga på statens mark, hvarigenom det ju måste anses rättvist, om staten också finge någon mera betydande vinst af dessa naturtillgångar o. s. v. Det är nog att göra denna fråga till en lifssak för vårt folk, att den föranledt en direkt påverkan på inre svenska angelägenheter från mäktiga utländska intressen och helt visst kan väntas äfven framdeles göra det, samt att själfva möjligheten för en modern och af våra naturliga resurser betingad utveckling af landets viktigaste industri direkt är beroende af, huru malmfrågan slutligen ordnas.

De uppslag, som i det fallet gifvits, äro flera, och just detta visar, att frågan ännu icke funnit en sådan utveckling, att hon är mogen för en slutlig lösning. Från flera skilda håll påpekar man sålunda behovet af att våra malmtillgångar liksom våra koltillgångar, vår vattenkraft o. s. v. blifva föremål för en sådan undersökning, som kan gifva ett verkligt begrepp om värdet och omfattningen af dem. Innan en sådan utredning föreligger, kan, menar man, ingen åsikt bildas om, i hvad mån vi hafva råd att utan skada för en egen blifvande förädlingsindustri låta exportera malm. Från annat håll påpekar man nödvändigheten af att utreda rentabiliteten af olika malmsmältningsmetoder för att få den frågan afgjord, huruvida malmsmältning i stor skala här hemma lönar sig, eller om det icke är bättre affär att exportera malmen oarbetad. Från alla håll har man en känning af, att de nu rådande förhållandena icke kunna stå sig i längden utan ett ordnande däraf nödvändigtvis måste ske. Såsom det enklaste och naturligaste sättet att nå detta mål har man ansett, att staten bör inköpa de lappländska grufvorna och sedermera i en eller annan form sörja för en rationell grufdrift. Men icke ens denna lösning har hittills varit möjlig på grund af att parterna icke kunna enas om villkoren.

Härtill liksom till grufägarnes obenägenhet att intressera sig för annat än export torde väl grunden få sökas i den omständigheten, dels

att malmprisen stegrats betydligt, hvilket gjort malmexporten till en synnerligen lönande handtering, och dels att den svenska regeringen utan Riksdagens tillspörjande vid flera tillfällen medgifvit en afsevärd höjning af malmexporten utöfver den kvantitet, som fastslogs i det kontrakt, som staten 1898 ingick med grufägarne, och i hvilket kontrakt exportmängden begränsades till 1,200,000 ton pr år. Det är ock bekant, att grufägarne, icke nöjda härmed, t. o. m. ansökt om ännu längre gående exportmedgifvande än de 1,500,000 ton, hvilka regeringen hittills medgifvit.

Jag skall här icke ingå i någon undersökning om, huruvida regeringen haft rätt att göra dessa medgifvanden eller icke. Säkert är, att bevisföringen till förmån därför är mycket långsökt. Och regeringen har just genom dessa utan Riksdagens hörande skedda medgifvanden beröfvat staten ett inflytande i malmfrågan, som eljest säkerligen skulle varit ägnadt att i hög grad skydda de nationella intressena. Så länge grufägarne tillåtas skapa sig millionvinster årligen hufvudsakligast på grund af att de få exportera mera malm, än Riksdagen 1898 bestämde, skola de icke heller vara benägna till ett sådant ordnande af denna viktiga angelägenhet, som är förenligt med statens säkerhet och bästa.

Det är icke min mening att här försöka framkomma med något förslag, som löser malmfrågan. Helt säkert har denna sak ännu icke mognat för ett definitivt ordnande. Men det är då äfven så mycket angelägnare, att själfva hufvudhindret därför röjes ur vägen, och det anser jag just vara den tillåtelse, som grufägarne fått att öka sin export utöfver 1898 års kontrakts stipulation. Jag anser, att Riksdagen icke blott har rätt, utan äfven skyldighet att ingripa till vinnande af respekt för dess en gång fattade beslut. Detta sker bäst därigenom, att Riksdagen hos Kungl. Maj:t gör en framställning om att hädanefter icke något medgifvande göres åt de grufägare, med hvilka 1898 års uppgörelse träffades, att med statsbanorna utföra större malmkvantitet än den kontraherade af 1,200,000 ton pr år. Någon orättvisa tillfogas icke någon genom denna fullt riktiga begränsning, och den lär väl vara så mycket mer på sin plats, som statsjärnvägarnas egen materiel näppeligen är tillräcklig för en större drift. Under tiden blefve statsmakterna i tillfälle att ännu mera arbeta sig in i frågan och så småningom finna en utgångspunkt för ett slutgiltigt ordnande af dessa angelägenheter. Det är i sin ordning, att tills detta skett allt förblifver vid hvad Riksdagen en gång bestämt. Måhända skall också därigenom skapas ett större intresse hos grufägarne att å sin sida medverka till sådana uppgörelser, som krävas för att skapa betryggade förhållanden på hithörande område.

Det finnes en annan omständighet, som icke heller får förbises i detta sammanhang. Då regeringen vid upprepade tillfällen tillmötesgått malmexportörerna med en så betydligt ökad utfraktning af malm, hvarigenom de höjt sina inkomster med mycket stora belopp, har Kungl. Maj:t emellertid icke begagnat tillfället att i samband därmed tillgodose nära till hands liggande, allmänna intressen, utan malmexportörerna hafva fått odeladt uppbära hela den stora vinsten. Och likväl skulle Kungl. Maj:t helt visst kunnat skänka en af landets mest betydande och vid beträffande tillfällen hårdt tryckta näringsgrenar ett kraftigt och välbehöfligt stöd, om nämligen Kungl. Maj:t hade gjort som villkor för den ökade exporten, att svenskt tonnage tillförsäkrats företräde vid malmskeppningen. Det är naturligtvis för exportörerna likgiltigt, om de använda fartyg från svenska eller utländska rederier, då kostnaden icke blir större i det ena fallet än i det andra. Men det har ännu icke ingått i svenska uppfattningen, att en hvar har skyldighet att vid förefallande behof fylla dessa från det egna landet. Fördenskull hafva utländska fartyg i alltför stor utsträckning användts vid malmutfraktningen med åsidosättande af de svenska rederierna. Hade den ökade malmutfraktningen emellertid gjorts beroende af en ändring härutinnan, skulle naturligtvis malmexportörerna gärna gått in därpå.

När en gång uppgörelse skall ske mellan staten och grufägarne, bör denna fråga icke förglömmas, utan vår viktiga sjöfartsnärings berättigade intressen bevakas.

På grund af hvad sålunda anförts får jag äran föreslå,

att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kungl. Maj:t med påpekande af 1898 års beslut i ärendet i underdånighet anhålla, att intet medgifvande utan Riksdagens bifall hädanefter måtte lämnas om ökning utöfver 1,200,000 ton pr år af den kvantitet malm, som staten i kontrakt af den 2 juli 1898 med Luossavara-Kirunavara aktiebolag förbundit sig att utfrakta på järnvägen Kirunavara—Riksgränsen.

Stockholm den 26 januari 1907.

Carl J. Ödman.